

Položaj žena u renesansnom društvu

Delić, Tonka

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:280964>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište J.J. Strossmayera
Filozofski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij: Pedagogija i Povijest

Tonka Delić

Položaj žena u renesansnom društvu

Završni rad

Mentor:

doc. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Osijek, 2014.

SADRŽAJ

1. Sažetak.....	3
2. Uvod.....	4
3. Obiteljski život.....	5
3.1. Brak.....	5
3.2. Majčinstvo.....	9
3.3. Obrazovanje djevojčica.....	10
4. Društveni život.....	13
4.1. Standardi ljepote.....	13
4.2. Vođenje razgovora.....	15
5. Utjecaj žene.....	16
5.1. Politički utjecaj.....	16
5.3. Intelektualni utjecaj.....	18
6. Zaključak.....	20
7. Popis literature.....	21

POLOŽAJ ŽENA U RENESANSNOM DRUŠTVU

SAŽETAK

Ograničena vrijednost žene u renesansnom društvu ovisila je o njevoj ulozi kao supruge i majke; instrumentu kojim su se obitelji često koristile kako bi stvorile saveze i nastavile obiteljsku liniju rađanjem muških potomaka. Kao što je to slučaj u svim povijesnim razdobljima, žene su bile podređene muškarcima te su i tijekom ovoga razdoblja ženin život kontrolirali muškarac, Katolička Crkva i zakonske odredbe. Uvjeti su varirali u različitim urbanim središtima, ali su svi imali obilježje patrijarhalnog društva. Ženinom se primarnom dužnošću smatralo rađanje djece svojem mužu, a u braku ona nije imala pravo trošiti novac, niti raspolagati imovinom, čak ni onom koju su kao miraz unijele u kuću svoga muža. One koje su bile dovoljno sretne da se rode kao žene višeg položaja u društvu mogle su, ukoliko su bile dovoljno vješte, širiti svoj utjecaj unutar krugova u kojima su se kretale, iako se znalo dogoditi da takvi pokušaji neslavno završe po ženu. Iako je renesansa, kao razdoblje napretka znanosti i suvremene misli, donijela mogućnost obrazovanja i ženama, ono je ipak ostalo na osnovama dopuštajući im samo čitanje religioznih tekstova, ostavljajući u svim područjima života pečat patrijarhalnog društva, koje se ni dalje kroz povijest nije previše mijenjalo.

Ključne riječi: žene, renesansa, društvo, patrijarhat

2. UVOD

Položaj žena kroz veliki je dio povijesti bio potlačen, a njihova prava ograničena. Nisu uživale nikakve ekonomske, pravne i političke povlastice, već se od njih očekivalo da stalno budu pokorne; prvo svojim očevima, a zatim i svojim muževima. Tradicionalne rodne uloge nalagale su im kretanje isključivo unutar poslova koji se tiču njihova vlastitog kućanstva – njihove uloge kćeri, supruge i majke smatrane su njihovim najznačajnijim funkcijama u društvu. Kroz sve se slojeve društva patrijarhalni sistem razvijao kao primarni način reguliranja ponašanje žena i održavanja društvene kontrole. Muškarci su dominirali kroz povijest te utjecali na pisanje historiografije, no jedno je razdoblje ipak uspjelo zabilježiti znatan broj ženskih vladara u odnosu na ostala povijesna razdoblja, a to je renesansa. Renesansa je ponajprije bila djelo pojedinaca i individualizam je bio jedna od njezinih glavnih značajki. Sami izraz označava preporod, kojim se želi opisati prijelaz između srednjovjekovnog razdoblja i početka modernog doba u kojem će doći do pokreta prosvjećivanja. No unatoč tom hvaljenom individualizmu te društvenim i kulturnim promjenama, žene se i dalje tako rijetko spominju u povijesnim knjigama te je njihov udio u stvaranju povijesti prečesto negiran, a kako je pitanje žena problem koji se javlja i u današnjem društvu, zadatak ovog rada bit će prikazati život žena u razdoblju renesanse. Rad je podijeljen na obiteljski i društveni aspekt života žene te na utjecaje koje je onodobno vršila ili barem pokušala vršiti. Prvo poglavlje koncentrirat će se na proces udaje djevojke – kako je tekao sami proces sklapanja braka, zadaće koje su se od nje očekivale u novome domu, prava koja (ni)je imala u tom novom kućanstvu te kakve je opcije imala žena koja nije bila željna preuzeti ulogu majke i kućanice – te na djecu i ulogu koju je majka imala u njihovom životu, kakva su bila ograničenja u njihovom odgoju i koliko se uistinu smjelo obrazovati djevojčice. Sljedeće poglavlje bavi će se očekivanjima koje je društvo imalo od žene – kakvi su bili standardi ljepote u vrijeme renesanse, počevši od izgleda njene kose pa do načina na koji se odijevala, te kako se žena morala ponašati u društvu, točnije na koji se način morala ophoditi pri vođenju razgovora i što su razgovori značili za jednu ženu kojoj je obrazovanje bilo ograničeno. Posljednje se poglavlje prvenstveno odnosi na žene nešto višeg društvenog položaja, a govori o tome kroz koje su sve aspekte društvenog života mogle, odnosno pokušavale vršiti vlastiti utjecaj i kakvog je to, s druge strane, posljedica imalo po njih.

Temeljna literatura koja je poslužila pri pisanju rada bila je studija o feminizmu Renée De Maulde La Clavier koja, unatoč tome što se ne može smatrati recentnom literaturom, daje

opširne informacije o životu žena u razdoblju renesanse te ih potkrepljuje brojnim primjerima, uglavnom primarnim izvorima, koji najbolje svjedoče o vremenu kojim se ovaj rad bavi.

3. Obiteljski život

3.1. Brak

Uvidom u literaturu, o ženama i njihovom ulasku u bračnu zajednicu moglo bi se reći sljedeće: mlada djevojka ne bi trebala imati vlastiti izbor, ambicije ili želje – njezin brak trebao bi biti na brigu njezine obitelji ili posrednika zadanog od strane obitelji. René de Maulde La Clavier u svojoj studiji o feminizmu uvodi nas u poglavlje o braku izjavom kako u renesansnom dobu nitko nije vjerovao u korisnost ili uopće u mogućnost ljubavi u braku.¹ Prema njemu, bilo je općeprihvaćeno kako je takvo što ravno apsurdno i nepraktično – brak je bio ugovaranje, poslovno partnerstvo, materijalno sjedinjenje i jedinstvo interesa, položaja i društvenih obaveza. Česte su u to vrijeme bile zaruke, tj. „brakovi za budućnost“², koji su bili formalizirani u ranom djetinjstvu, a za buduću konzumaciju. Što je bio viši položaj oca koji udaje svoju kćer, to su ranije takvi brakovi bili sklapani. Primjerice, kraljevi su svoje kćeri zaručivali već nakon samoga rođenja, iako su kasnije ovakve činove ondašnje pravne osobe osuđivale kao nemoralne i neozbiljne, tj. nevažeće. Za ugledne obitelji zapravo nije bilo neobično sklapanje zaruka među djecom u dobi od 2 ili 3 godine.³

Michelle Perrot iznosi slično stajalište - brak koji „ugovaraju“ obitelji po vlastitoj volji treba biti savez prije nego ljubav; koja je poželjna, ali ne i neophodna. Roditelji zaziru od strasti, koja je razorna, prolazna i protivna valjanim savezima, tj. trajnim vezama na kojima počivaju postojeće obitelji. Brakove je Crkva u načelu proglašavala sakramentom uz suglasnost obaju supružnika, a Perrot iznosi zanimljivu misao da je ta suglasnost (iako više nominalna, nego stvarna) sadržavala priznanje samostalnosti žena i personalizaciju braka, koja se polagano i s vremenom izgrađivala.⁴ Razumije se, bračna ljubav može postojati, ali ona je bila više izvan braka – u velikoj je mjeri dopuštena muškarcima, čija se spolnost predstavlja neobuzdanom, a

¹ René De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, G.P. Putnam's Sons, New York, 1900., str. 22.

² Isto, str. 26.

³ Isto, str. 25.

⁴ Michelle Perrot, *Moja povijest žena*, Ibis grafika, Zagreb, 2009., str. 49.

mnogo manje ženama, čiji je preljub sudski kažnjiv (za muževe je bio kažnjiv samo ako je počinjen pod bračnim krovom).⁵

Ženidba u ondašnje vrijeme zapravo i nije bila nekakav točno određen događaj u kojem se odjednom postajalo mužem i ženom kao što je to danas. Bio je to prije proces kojeg je obilježavala čitava serija etapa koje su pratili i potvrđivali različiti obredi i formalnosti, a koji su bili različiti ovisno o područjima i nerijetko o upletenim osobama. Etape se mogu sažeti u ove četiri najosnovnije:⁶

1. Uspostavljanje kontakta između dviju obitelji, odnosno dvoje izravno zainteresiranih pojedinaca,
2. Ukoliko su obitelji, tj. pojedinci suglasni, dolazilo je do zaruka koje su predstavljale formalnu obvezu i uglavnom je u kratkom razdoblju dolazilo do razmjene pristanka koja se često potvrđivala vezivanjem prstenom.
3. Nakon toga je slijedila svadba – slavlje preseljenja mladenke u dom u kojem će obitavati, koje je ponekad trajalo i po više dana. Prije ili nakon svadbe se uglavnom događalo da je svećenik blagoslivljao novi par.
4. Pitanje trenutka konzumacije braka nešto je kompliciranije jer je ovisilo o spletu lokalnih tradicija i pojedinačnom ponašanju. S jedne se strane u nekim slučajevima brak konzumirao nakon razmjene pristanka ili nakon svadbe, a ponekad nije niti odmah nakon svadbe. S druge je strane bilo područja u kojima je mladima, jednom kad bi se par zaručio ili još tijekom pregovora između obitelji, bilo dozvoljeno imati spolne odnose.⁷ Brak se obično konzumirao već u dobi od 12 godina – to je bila najčešća dob za sklapanje braka u supružnika, iako su suci, tj. „matičari“, zagovarali dob od 15 godina kao vrijeme kada se fizičke osobine dječaka mogu najbolje vidjeti te kada je duša u vrhuncu formiranja.⁸

Tradicionalan pristup braku – rigorozan, iako pod izgovorom da je u svrhu zaštite – bio je taj da je muškarac rođen da zapovijeda te uvijek treba imati vodstvo, dok je žena rođena da bude poslušna, pa čak i tjelesno podčinjena.⁹ Kao takva, ona poput neposlušnog djeteta može biti „kažnjena“ od strane gospodara obitelji, čuvara kućnog reda. Tući svoju ženu bila je

⁵ Isto, str. 50.

⁶ Raffaella Sarti, *Živjeti u kući: stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500. – 1800.)*, Ibis grafika, Zagreb, 2006., str. 20.

⁷ Isto, str. 21.

⁸ Isto, str. 27.

⁹ Rosalind Miles, *Tko je skuhao posljednju večeru? : ženska povijest svijeta*, Europapress holding d.o.o, Zagreb, 2009., str. 111.

prihvaćena i odobrena praksa, ali pod uvjetom da se u tome ne pretjera (iako nigdje nije bilo pisano pravilo što točno to „pretjerivanje“ podrazumijeva). Isto tako, podrazumijevalo se da susjedi ne interveniraju ako čuju vapaje zlostavljene žene. Kada je riječ o upravljanju dobrima, izboru prebivališta i svim drugim važnim odlukama obiteljskog života uključujući i odgoj i brak djece, supruga je uvijek bila ekonomski ovisna. Mlada je žena tehnički bila roba koju se prodavalo u svrhu okorištavanja njene obitelji – uspostavljanja društvenih i političkih veza s mladoženjinom obitelji – nastavljanja njegovog obiteljskog imena te stjecanja znatne svote novca i dobara kojima bi se opremio dom ili pokrenuo posao. Zapravo bi se moglo reći da obitelji nisu toliko „prodavale“ svoje kćeri koliko su ustvari „plaćale“ muškarcima da ih uzmu za žene.¹⁰ Brakovi su u nekim slučajevima bili načini sprječavanja ili okončavanja ratova, ali su najčešće bili sredstvo kojim se povećavao status obitelji i veze koje je obitelj imala. U slučaju djevojčine obitelji, udaja u drugu obitelj značila je za njih ne samo smanjenje troška kojim su djevojku „održavali“, već i povećanje obiteljskog naslijeđa koje će se podijeliti sinovima. Slanje djevojaka u božju službu imalo je slične koristi za obitelj – smanjenje životnih troškova, stvaranje veza s drugim obiteljima čije su kćeri također služile u samostanima te niži miraz. Miraz je predstavljao ženin doprinos zasnivanju nove obitelji, što ne znači da su one samostalno upravljale tim dobrima – muž je upravljao mirazom i ubirao njegove plodove. Tek je kao udovica žena mogla samostalno upravljati njime, s obzirom na to da je nakon smrti supruga morao biti vraćen ženi. Ukoliko bi žena umrla, a da nije imala djece, muž je morao vratiti miraz njenoj obitelji. Međutim, s vremenom se pokazala sklonost da se dio miraza ili čak miraz u cijelosti zadrži u vlasništvu supruga.¹¹ Primjerice, u Italiji prema zakonu žene nisu bile smatrane građanima te se nisu imale pravo na dom u kojem su živjele osim preko muža. Po smrti supruga, njen ostanak na istom prebivalištu ovisio je isključivo o oporuci u kojoj je suprug mogao ograničiti ženi korištenje točno određenih prostorija, koga će i kada primati te joj je mogao zabraniti prebivalište uopće ukoliko se preuda. Miraz se smatrao plaćom mladoženji za njegovo uzdržavanje buduće supruge te se na njega gledalo kao na „obiteljsku ostavštinu“ koju je žena dobila. Suprug je taj miraz mogao trošiti kada je i koliko htio, iako se podrazumijevalo da je on ženin na korištenje. Isto tako, pokloni koje je žena dobila tijekom razdoblja zaruka – najčešće odjeća i nakit vrijednosno jednaki kao i ženin miraz – bili su mužu na raspolaganju da ih posudi,

¹⁰ Robyne Conway, „The place of women in Renaissance Italy and women's opportunities for making a life of their own“, http://www.academia.edu/5490471/The_Place_of_Women_in_Renaissance_Italy_and_Womens_Opportunities_for_Making_a_Life_of_their_Own, str. 4.

¹¹ R. Sarti, *Živjeti u kući: stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500. – 1800.)*, str. 74.

proda ili iznajmi po želji. Zapravo, sve što je žena unijela pod suprugov krov nakon sklapanja braka, bili su pod kontrolom muža.¹²

Uvidom u korištenu literaturu, može se raspravljati o tome kako se život renesansne žene vrtio oko braka, rađanja djece i održavanja kućanstva – brak se, dakle, smatrao važnom ulogom u životu žene. Međutim, ipak su postojale žene koje nisu ulazile u okvire braka, a njihove opcije bile su tim ograničenije. Neudana žena nije mogla živjeti samostalno jer je to bilo protivno društvenim normama – zbog toga su ili bile stavljene na brigu najbližih muških članova obitelji (gdje im nije dana nikakva uloga u društvu izvan kućanstva u kojem su se nalazile), ili su bile poticane da se pridruže služenju u samostanu. Časne sestre s jedne strane bile predmet divljenja ondašnjih muškaraca zbog svoje „djevičanske žrtve“¹³, dok se s druge strane njihovo odbacivanje uloge majke i kućanice gledalo s neodobravanjem. Društvo je imalo izrazito jasna očekivanja od muškaraca i žena: muškarci su bili ti koji su „zarađivali za kruh“, a žene su bile majke i domaćice. Najčešće muški autori, kao u ovom primjeru La Clavier – koji se ujedno poziva na mnoge druge muške autore – se izgovaraju idejom da su društvena očekivanja od žena bila takva kako ljudska rasa ne bi nestala te je iz tog razloga rađanje djece bilo iznimno cijenjeno i smatrano velikom časti, a djeca su se smatrala „Božjim darom“.

Sve žene – kao neudane djevojke, supruge, udovice ili časne sestre – bile su definirane u odnosu na muškarce – kćer, supruga ili udovica muškarca, žena udana za Krista, itd. Društveni položaj udane žene bio je rađanje djece i briga za muža, djecu i kućanstvo. Ako je bila udovica, trebala se posvetiti službi Bogu i svojoj djeci. Ženina čast i ugled pripadali su njenom mužu i obitelji i trebalo ih se čuvati na način kao da je riječ o kakvu novcu ili nekoj drugoj imovini.¹⁴ La Clavier ženin izbor supružnika uspoređuje s njenim izborom roditelja, braće i sestara te obitelji općenito – izbora nema.¹⁵ Iz kojeg god se kuta gledalo, u renesansi je brak isključivao svaku ideju uzajamne simpatije supružnika. Od žene se očekivalo da bez pogovora prihvati činjenicu da je brak partnerstvo u kojem se nastavljaju i čuvaju stečevine te rađaju djeca.

¹² R. Conway, „The place of women in Renaissance Italy and women's opportunities for making a life of their own“, str. 5.

¹³ R. Miles, *Tko je skuhao posljednju večeru? : ženska povijest svijeta*, str. 130.

¹⁴ R. Conway, „The place of women in Renaissance Italy and women's opportunities for making a life of their own“, str. 3.

¹⁵ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 23.

3.2. Majčinstvo

Majčinsku funkciju Perrot slikovito opisuje kao „stup društva i državne snage“ – biti majkom nije značilo samo osigurati nastavak obiteljske loze, već je ujedno značilo i održavanje ljudske vrste te je majčinstvo iz tog razloga postajalo „kolektivnom brigom.“¹⁶ Na neplodnost se tako gledalo kao nešto sramotno te se uvijek pripisivala ženi; jer ona je bila ta kojoj je priroda omogućila „da u sebe prima sjeme“, za koje se pretpostavljalo da je uvijek bilo plodno, te da na svijet donosi novi život.¹⁷ Neplodnost je čak omogućivala razvrgavanje braka, čime je muškarac, prema Pećnik i Sindik, „protjerivanjem neplodne žene ispunjavao svoju vjersku i patriotsku dužnost.“¹⁸

La Clavier pomalo pjesnički iznosi mišljenje kako je plač novorođenčeta „poput melema za majčino srce“¹⁹, čime daje do znanja kako se za ženu očekivalo da odmah, s radošću čak, prigrli svoju novu ulogu; s druge strane, očevi nisu pokazivali takve osjećaje. Reklo bi se kako je njihova jedina funkcija po rođenju djeteta bila da se istome pronađe prikladna dadilja. U prijašnjim vremenima, majci je bilo dozvoljeno da doji dijete – dojenje je bilo sastavni dio majčinstva i odobravali su ga ondašnji moralisti i liječnici. Međutim, u renesansi dolazi do promjene stanja – sve češće se pronalaze dojilje koje će to činiti umjesto majke, kako u višim društvenim krugovima, tako i u seoskim mjestima. Dojilje su u višim društvenim krugovima zapošljavane tek nakon što su prošle sve potrebne moralne i liječničke preglede kako bi se ustvrdilo da njihovo mlijeko neće štetiti djetetu, kako „putem mlijeka na dijete ne bi bile prenesene grešne misli i ćud.“²⁰ Prvih sedam godina života dijete je bilo pod njegom svoje majke, gotovo u stanju vegetacije. Moralisti i liječnici učili su da se djetetu treba dozvoliti da se slobodno razvija, bez nametanja ikakvog obrazovanja ili obaveza. Osnovno načelo takvom humanističkom pristupu jest da se dijete razvije samo(stalno), bez pomoći, velikih teorija ili dogmatizma – jer svaki život obogaćuje svijet svojim individualnim razvitkom. Stoga majka ovdje treba poslužiti samo kao „nadzornik“ djetetova razvitka koji je u najboljem slučaju mogao poslužiti kao primjer. Ovakav oblik pažnje bio je od iznimne važnosti jer se tada moglo „ispravljati nepravilnosti“ jednu po jednu kada i ukoliko bi se one pojavile – posao za koji je bila zadužena nježna majčina ruka.²¹

¹⁶ M. Perrot, *Moja povijest žena*, str. 50.

¹⁷ Isto, str. 50.

¹⁸ Lana Pećnik, Joško Sindik, „Neki aspekti psihološke antropologije žene“, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, vol. 4, no. 2, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 2013., str. 3.

¹⁹ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 71.

²⁰ Isto, str. 72.

²¹ Isto, str. 72.

3.3. Obrazovanje djevojčica

Iako je obrazovanje u renesansi dobilo zamaha, obrazovanje žena je i dalje bilo ograničeno jer je patrijarhalno društvo bilo u strahu da bi se ono moglo umiješati u tradicionalne uloge – postojao je strah da će obrazovane žene promijeniti društvo. Žene koje su nakon stečenog obrazovanja prigrlile individualnost i samostalnost bile su držane u zatočeništvu jer su, prema tadašnjem društvenom shvaćanju, živjele izvan granica društvenih normi i znalo se dogoditi da su su bile proglašavane vješticama. Tim se potezima nastojao očuvati položaj muškaraca i držati žene podložnima, a bitke za obrazovanje nisu prestale ni u današnjem svijetu.²²

Povjesničari su daleko od suglasja oko toga kako su djevojke bile odgajane u ovim vremenima. Postoji stara izreka (iako pogrešna, prema navodima autora korištene literature) koja kaže „Majka hrani, otac upućuje“²³ – što prikazuje da je najveći domet majčine brige za dijete bilo zadovoljavanje osnovnih djetetovih potreba. S druge strane, s obzirom na to da izvori o obrazovanju spominju samo dječake, ili u najboljem slučaju „djecu“, te gotovo nikad ne upotrebljavaju riječ „djevojčice“ ili „kćeri“, neki su povjesničari smatrali da su djevojčice ostavljene da „vegetiraju“ te da njihovo obrazovanje nije nikad ni razmatrano; drugi su pak vjerovali da su djevojčice jednostavno pratile isti obrazac početnog obrazovanja kao i dječaci. La Clavier ne želi poreći niti jedan od ovih zaključaka jer oba do određene mjere govore istinu. Prema njemu, pitanje obrazovanja ovisi o jednom drugom pitanju, a to je – što život žene treba biti? Treba li nastaviti pasivno udavati žene i ostavljati ih gotovo u stanju ropstva? Ili ih treba naučiti samosvijesti? Trebaju li biti poslušni alat, zrcalo tuđih ideja ili trebaju imati vlastiti um? Treba li majka biti samo privremeni čuvar koji će nadgledati svoju kćer dok joj drugi usađuju svoje ideje ili se treba vezati za kćer učeći ju samostalnosti i inteligenciji?

Sa stajališta pasivnog promatrača, majka je trebala pripremiti „tabulu rasu“, gdje će djetinjstvo djevojčice biti produženo do granica gdje će kćer biti samo lijepa i šutljiva – nije bilo potrebe za bilo kakvim aktivnostima koje su zahtijevale i najmanje mentalno naprezanje te se isto tako izbjegavala fizička aktivnost ukoliko nije bila baš neophodna, a sve to u svrhu očuvanja jednostavnosti i skromnosti djevojčice. S intelektualnog stajališta, bilo je dozvoljeno šivanje (npr. tapiserije, odjeća i slično), učenje klasične glazbe, „rekreativno“ čitanje (religijske knjige,

²² R. Miles, *Tko je skuhao posljednju večeru?* : ženska povijest svijeta, str. 124.

²³ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 87.

ali ponegdje i osnove agrikulture i medicine te filozofska štiva o moralnim pitanjima kao što je Iskonski grijeh, iskupljenje ili besmrtnost duše).²⁴

Mnogi mislioci onoga vremena smatrali su kako apstraktne i teške studije nisu bile za djevojke – kako bi društvo uspješno funkcioniralo, žene su trebale ostati takve kakve jesu, s talentima koje im je podarila priroda po rođenju. Većina djevojaka bile su učene kako voditi domaćinstvo – kuhanje, čišćenje, šivanje, nadgledanje posluge – a ponekad čak i kako pomoći u vođenju obiteljskog posla; tu je, naravno, nezaobilazno bilo i učenje o moralno ispravnom ponašanju – skromnost, šutljivost, milosrdnost, poslušnost. Djevojke koje su učile čitati bile su strogo ograničene na religijske tekstove. Smatralo se da djevojke imaju urođeno inferiornije umove od dječaka te je stoga jednako obrazovanje dječaka i djevojčica bilo beskorisno, budući da nisu imale nikakvu ulogu u javnom životu (a što je humanističko obrazovanje težilo promijeniti), a osim toga smatrano je da je obrazovana žena prijetnja društvu jer bi mogla zamrziti svoje kućanske obaveze ili ući u raspravu s mužem zbog neslaganja s njegovim mišljenjem. Većina djevojaka bila je obrazovana dovoljno da budu sposobne odgajati svoju djecu, učiti ih lijepom govoru, dobrim manirama i osnovama vrline i religije. Djevojke viših društvenih statusa bile su pored toga učene kako bi bile šarmantne družice svojim muževima i zahvalna publika za njihove ideje i mišljenja, sposobne da unapređuju i promiču razgovore muškaraca, ali ne dovoljno da se i same uključe u njihove rasprave. Dodatno su još bile podučavane glazbi, plesu, slikanju i tome kako biti vesele i svečane u svrhu zabavljanja muškog društva. Majčina uloga u obrazovanju djece prestajala je s djetetovih napunjenih 8 godina, kada je otac preuzimao tu ulogu i dodjeljivao svojoj djeci tutore. Zanimljivo je uočiti da su tutori uvijek bili isključivo muškarci i, iako je postojala generalna zabrinutost za „djevojčinu čast“²⁵, nije se ništa napravilo po pitanju uvođenja žena u ulogu tutora.

Ono što je jedinstveno u ovom razdoblju jest da po prvi puta u zapadnoj povijesti muškarci naglašavaju obrazovanje žena.²⁶ Neke od iznimno obrazovanih žena su došle u položaj širenja velikog utjecaja na područjima likovne umjetnosti, književnosti, pa čak i u ponekim političkim ulogama. Primjerice, Erazmo Rotterdamski i Thomas More smatrali su kako sve žene, bez obzira na društveni položaj, moraju biti obrazovane. Najstarija kćer Thomasa Morea, Margaret, bila je učena u latinskom, grčkom, logici, filozofiji, teologiji, matematici i

²⁴ Isto, str. 87.

²⁵ R. Conway, „The place of women in Renaissance Italy and women's opportunities for making a life of their own“, str. 6.

²⁶ Paul Johnson, *Renesansa: kratka povijest*, Alfa d.d., Zagreb, 2008., str. 49.

astronomiji te je svojim primjerom poticala ostale engleske plemićke obitelji, ali i obitelji nižih slojeva, da posvete više pažnje u obrazovanju svojih kćeri.²⁷

Renesansa se povezuje s razvitkom suvremene misli, napretkom znanosti te idejom da individualna osoba može sama oblikovati vlastitu sudbinu. Obrazovanje koje su žene dobivale tijekom renesansnog razdoblja bilo je ograničeno na omogućavanje vještina osnovnog pisanja i čitanja. Na proširivanje se obrazovanja gledalo kao na aspekt podizanja društvene svijesti, što bi moglo potkopati tradicionalne vrijednosti i uloge i uznemiriti načela patrijarhata. Iz tog razloga ženama nije pridavana važnost u obrazovanju jer je postojao strah da će to biti štetno za društvene norme. Općenito gledano, obrazovanje žena u renesansi nastojalo je osigurati da žene budu sposobne točno izvršavati svoje kućanske obaveze i biti dobre majke svojoj djeci. Nejednakost koja je postojala u renesansi bila je rezultat toga što društvo nije bilo zainteresirano u sudjelovanje žene u tom društvu – prema tome, na obrazovanje se žena gledalo kao na gubitak vremena. I ono malo što su bile podučavane imalo je svrhu, ne profesionalnog usmjeravanja, već osiguravanja osnova za obavljanje svojih dužnosti u kućanstvu i podizanju djece.

²⁷ Women in the renaissance,
http://web.clark.edu/afisher/HIST252/lectures_text/women_%20Renaissance.pdf, str. 1.

4. Društveni život

4.1. Standardi ljepote

Žena je prije svega slika. Jedno lice, jedno tijelo, s odjećom ili bez nje. Žena je izgled. I to utoliko više što joj je u judeokršćanskim kulturama u javnosti dodijeljena šutnja. Ona se mora čas skrivati, čas pokazivati. Prema pisanju Michelle Perrot, može se reći da je prva „zapovijed“ za žene bila vezana uz ljepotu – „Budi lijepa i šuti“, nalaže joj se možda od pamtivijeka.²⁸ U svakom slučaju, renesansa je naročito inzistirala na spolnom razdvajanju ženske ljepote i muške snage. Standardi ljepote za žene u renesansnom razdoblju mogu se odrediti ispitivanjem mnogih različitih čimbenika. Mediji koji prikazuju ili opisuju ljepotu uključuju umjetnost, pisma, poeziju i književnost. Ispitivanjem umjetnosti lako je uočiti istovjetnost u stilovima. Međutim, u raznim su književnim djelima onoga doba opisi fizičke ljepote izmiješani s raspravama o nematerijalnoj ljepoti, kao primjerice ljepota duše ili morala.

Jedan od možda najneposrednijih elemenata ljepote bila je koža. Blijeda i neoštećena koža smatrana je ciljem svake žene – ovo se, dakako, nije odnosilo samo na lice, već na cijelo tijelo, posebice na one dijelove koji su bili svakodnevno izloženi pogledima, kao što su npr. vrat i ruke. Pod „oštećenjem“ se smatrao svaki tamniji oblik tena, bilo od izloženosti suncu, bilo zbog zadebljanja kože.²⁹ Jedan od glavnih razloga zbog ovakvih standarda je ekonomija – takva oštećenja označavala su nekoga tko radi na otvorenome na suncu ili se bavi bilo kakvim oblikom ručnoga rada, od kojih su oba neprimjerena za dame i karakteristični za siromašne. Bogata aristokracija nikad se ne bi uključila u takve vrste aktivnosti, a s obzirom na to da je ideal oduvijek bio pripadati bogatijoj klasi, blijeda i neoštećena koža razvila se tijekom vremena u simbol ljepote. Što je koža bila svjetlija, to se ženu smatralo ženstvenijom.

Nitko nije bio rođen sa svim poželjnim karakteristikama onoga razdoblja, stoga su žene pribjegavale raznim načinima da postignu sve što je tada bilo „u modi“. Nisu sve žene bile rođene s prirodno blijedim i svijetlim tenom, a osim toga su pripadnice nižih slojeva bile češće izložene suncu što je uzrokovalo razna oštećenja kože. Neka od skromnih načina zaštite kože na licu i vratu bili su šeširi širokih oboda. Isto tako su postojali razni „tretmani“ za poboljšanje kože koji su varirali od potpuno bezopasnih do izrazito otrovnih. Primjerice, jedan od tretmana

²⁸ M. Perrot, *Moja povijest žena*, str. 51.

²⁹ Kathleen Maxwell, *What Makes Her Beautiful? – Feminine Beauty Standards in Renaissance Italy*, Honors Thesis, American University, 2008., str. 12.

sastojao se u brzom trljanju grumena srebra po licu kako bi se ono sjajilo; zatim puderi za lice koji su među glavnim komponentama sadržavali arsen.³⁰

Zatim je tu i kosa – simbol ženskosti, sublimat senzualnosti, najjači adut zavodljivosti. Iako postoje varijacije u različitim stilovima kose koje predstavljaju ideal, konstanta ostaje – a to je plava boja. Kathleen Maxwell kao najvjerojatnije objašnjenje ovog standarda navodi činjenicu da su u renesansno doba ponovno otkrivana djela pisaca antičkoga doba te da je u njihovim opisima bogova i božica, a naročito Venere – božice ljubavi i ljepote – prevladavala plava kosa, koja je mogla poprimiti čas „boju zlata, čas boju meda, a već sljedeći tren sjajiti poput zrake sunca“.³¹ Kako bi ostvarile poželjnu plavu kosu, žene bi napravile smjesu za izbjeljivanje koju bi potom nanijele na kosu i sjedile na suncu po nekoliko sati (pritom ipak pazeći da njihova koža ne dođe previše u dodir sa suncem. Pitanje samog načina uređivanja kose nije toliko jasan. U likovnim su djelima podjednako prikazivane i kovrčava i ravna, i raspuštena i svezana kosa. Kemikalije i glačala korištena su kako bi se kosa izravnila ili nakovrčala, a način na koji se ona nosila varirao je od države do države, ovisno o preferencijama tamošnjih društava.

Što se očiju tiče, one su bile sami izvor zanosa – i uglavnom su se preferirale tamnije oči, jer su odavale dojam „dubine“, topline i inteligencije.³²

Isto tako, u svijetu gdje su nove društvene i ekonomske promjene osporavale postojeće društvene hijerarhije, postalo je od vitalne važnosti za društvene grupe da prikazuju svoj status kroz odjeću te da mogu prepoznati status drugih ljudi također. Kao rezultat toga, regulacija odjeće u renesansnom razdoblju bio je način gradskih dužnosnika da određuju različite socijalne, religijske i rodne grupe te održavaju granicu između istih.³³ Odjeća je bila savršeni vizualni pokazatelj nečije imovine, budući da je slučajni promatrač vrijednost odjeće mogao procijeniti odmah – na temelju stila, tkanine, nakita i drugih dodataka. Aristokratske žene bile su predmetom mnogih ograničenja unutar renesansnog strogo patrijarhalnog društva. Kao posljedica tih nametnutih ograničenja i dosljedne segregacije iz javnog života, žene su zauzimale marginalne pozicije u tom često mizoginističkom društvu koje je s jedne strane otkrivalo, a s druge pokrivalo žensko tijelo kada je riječ o odijevanju i fizičkom izgledu. Kayla Arnold navodi starozavjetnu priču o Rajskom vrtu kao početak kompleksnih veza između žena, moralne slabosti i odijevanje, što sugerira da su žene imali grešno tijelo i prirodu koju je trebalo

³⁰ Isto, str. 17.

³¹ Isto, str. 14

³² R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 199.

³³ Kayla Arnold, *Fashion and Self-Fashioning: Clothing Regulation in Renaissance Europe*, „Sound Ideas“, Summer Research, University of Puget Sound, 2011., str. 3.

sakriti.³⁴ Ovakve vrste asocijacija često su bile poticane unutar društva te su korištene kako bi se opravdale stroge regulacije žena i njihovog načina odijevanja, a većina je žena čak bila i kažnjena zbog kršenja pravila o odijevanju. Žene su bile okrivljavane za prekomjerne troškove potrebne za odijevanje u skladu sa svojim društvenim statusom, pogotovo one koje su pripadale višim slojevima, ali su istovremeno patrijarsi preko njih demonstrirali svoje bogatstvo i prestiž. Stoga su žene unutar viših društvenih slojeva imale posebno kompliciran odnos s odijevanjem, s obzirom na to da je imao paradoksalnu svrhu skrivanja i reklamiranja ženskog tijela.

4.2. Vođenje razgovora

La Clavier pomalo seksistički izjavljuje kako bez žena ne bi bilo ni razgovora³⁵, što dalje obrazlaže misliju da je za izvući čovjeka iz svoje ljuske kako bi mu se pokazalo što sve može potrebna žena da baci mamac – ambiciju da udovolji, trunku simpatije, tek natruhu nekakvih osjećaja – i sve ostalo će doći samo od sebe. Autor se isto tako ne libi spomenuti i to da bez muškaraca žene ne bi znale uopće kako voditi razgovor. Muškarci su često grdili brbljavost, himbenost, nesmotrenost, lakomislenost, tričavost i beznačajnost u osnovnim i neumjetničkim razgovorima u koje se žene upuštaju. Takvi razgovori, prema ondašnjem mišljenju, ne mogu se uopće nazivati razgovorima jednako kao što se površna intriga dvoje ljudi ne može nazvati ljubav.³⁶ Određena mana u žene može ostati manom ili postati vrlina ovisno o tome koliko se ona zna ili ne zna njome okoristiti. Razgovor služi za testiranje trenutnih ideja; to im takoreći daje etiketu i žene razumiju njihovu korist tim bolje jer se njima uvelike okorištavaju i stječu svoja uvjerenja kroz njih. Budući da im obrazovanje nije bilo omogućeno u širem aspektu, kroz pasivno i aktivno sudjelovanje u razgovorima su na jedini način mogle saznati, tj. naučiti nešto. S druge strane, moglo bi se reći da je sama bit razgovora sposobnost asimilacije bez potrebe za sezanjem u samu srž stvari te sposobnost brzog, jasnog i rječitog izražavanja trenutnih dojmova – ukratko, sposobnost brzog hvatanja tuđih misli i držanja koraka s istima.

I danas postoje ljudi koji misle kako je za žene razgovor najlakša stvar na svijetu, da prijatelji spontano niču oko njih, kako one ništa po cijele dane ne rade osim pričaju. To je vrlo

³⁴ Isto, str. 13.

³⁵ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 284.

³⁶ Isto, str. 284.

jednostavno, kažu. U vrijeme renesanse, to nije bilo samo otvoriti vrata svoga doma na određene dane, niti su to bila tek puka čavrljanja; trebalo je znati potpuno zaposjesti svoga posjetitelja i stvoriti ugodnu atmosferu u kojoj će se isplesti niti povjerenja – a to je težak zadatak. Površno obrazovanje često je žene činilo nesposobnima za širenje nekog ozbiljnog utjecanja među krugovima svojih poznanika i sugovornika. Počesto su se ustručavale uopće upuštati u ozbiljnije teme ili se uopće nisu istima zamarale. Međutim, da bi uopće mogla reći kako imaju „svoj“ krug prijatelja, žena kao takva nije više smjela pripadati sebi, već svojim prijateljima – morala im se u potpunosti prepustiti jer je razgovor, kako La Clavier to iznosi, njen krug života te tako jedini način da proširi svoje vidike.³⁷

5. Utjecaj žene

5.1. Politički utjecaj

Kada je riječ o ženama i politici, autori poput Jacoba Burckhardta, La Claviera, Dubravke Peić Čaldarović te Pećnik i Sindik slažu se kako su vrlo malo istupale kao личности, jer se od njih očekivalo (i sukladno su tome tako bile podučavane) da svoje sposobnosti usmjere prema kućnom gospodarenju. Muškarci su bili ti koji su se bavili zakonodavstvom, politikom, vojnom službom, tj. područjima na kojima je društvo počivalo. Međutim, Burckhardt ujedno napominje i kako se „ne smijemo zavesti domišljatim i dijelom zlobnim istraživanjima o tobožnjoj inferiornosti lijepoga spola“³⁸, jer je renesansa jedinstvena upravo po tome što je, u razdoblju izrazito patrijarhalnog društva, imala najviše ženskih vladara no ikada u povijesti. Ali prije svega, treba uočiti kako Burckhardt s prizvukom pohvale izjavljuje kako su žene koje su ostale zapamćene zbog svoje političke i intelektualne angažiranosti imale „muški duh i mušku ćud.“³⁹ Na istom je tragu i La Clavier, koji kao primjer takvog „muževnog držanja“ navodi Lujizu Savojsku, koja je, prema njegovim riječima, bila gotovo jedina žena koja je nje govala ideje staroga vijeka do mjere da je žalila što je rođena kao žena; aktivno je sudjelovala u politici, čime je stekla slavu i poštovanje sve do Kastilje.⁴⁰ Iz toga se, prema tome, može iščitati kako su kvalitete koje su bile cijenjene među takvim ženama bile one koje su se inače pripisivale muškarcima – žena je bila shvaćana kao snažna ličnost tek kada je pokazivala karakter

³⁷ Isto, str. 287.

³⁸ Jacob Burckhardt, *Kultura renesanse u Italiji*, Prosvjeta, Zagreb, 1997., str. 360.

³⁹ Isto, str. 361.

⁴⁰ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 311.

muškarca. Mnoge su se žene tako istaknule u političkim previranjima – među njima kao primjer može poslužiti Izabela Aragonska, koja je bila progonjena od vlastitog ujaka Ludovika il Mora (navodnog ubojice njenoga muža Alfonsa V.) te je držana zatočenicom Luja XII. u Francuskoj – u nastojanju da osvoji nazad Milano za svoga sina, vodila je očajničku borbu protiv cijele Europe.⁴¹ Zatim je tu i Katarina Sforza, supruga, a zatim udovica Girolama Riarija, koja je baštinu Forli branila svim silama prvo od ubojica svoga muža i kasnije od Cesara Borgije; iako je u konačnici izgubila bitku, ostala je zapamćena generacijama kasnije.⁴²

La Clavier spominje La Rochefoucauldovu maksimu kako „ne postoji odricanje od ambicije zbog ljubavi“⁴³ navodeći kako je upravo to odricanje od ambicije sve čemu su žene renesanse težile, ili kako je ljubav sama po sebi bila ambicija koju su žene htjele doseći. Na temelju takvog tumačenja maksime on iznosi mišljenje kako je puno primjera žena koje su pokušale, ponekad čak i neuspješno, održati nekakav utjecaj unutar diplomatskih sfera da su u konačnici ostale žene počele prihvaćati ideju da bi se trebale držati svoga posla, tj. držati se za sebe jedino ukoliko dužnost ne zahtijeva suprotno. Takav je bio stav prema građanskoj emancipaciji i karijerama namijenjenima muškarcima, a koje su zauzimale žene s visokih položaja, iako Burckhardt tvrdi kako o nekoj „emancipaciji“ nema ni govora jer je ona bila sama po sebi razumljiva, barem kada je riječ o Italiji.⁴⁴ Neke su žene, naime, na ovim i sličnim primjerima vrlo jasno vidjele da ukoliko žele izbjeći neuspjeh, moraju djelovati indirektno u aferama. Primjerice, Vittoria Colonna u pismu svome mužu napisala je: „Ne veličinom svoje oblasti ili titula, već svojom vrlinom ćeš osvojiti čast kojom će se tvoji potomci kasnije moći hvaliti. Što se mene tiče, nemam želju biti žena kralja; ja sam žena velikog kapetana koji je pobijedio sve kraljeve, ne samo velikom hrabrošću, već svojom velikodušnošću.“⁴⁵ Pećnik i Sinkik pišu kako ženu nije smjelo zanimati ono što se zbiva izvan kuće,⁴⁶ stoga su postupci kao ovaj Vittorije Colonne kod nekih žena često bili prozivani kao iskorištavanje pozicije i pokušaj stjecanja kakve koristi. No nisu samo zbog toga žene izbjegavale aktivne i muževn(ij)e poslove. Bile su itekako svjesne da mogu izgubiti sve što imaju ukoliko budu živjele načinom života muškaraca. Kao primjer toga može poslužiti ranije spomenuta Katarina Sforza, koja je nakon poraza morala ostati na margini društvenih, političkih i obiteljskih zbivanja.

⁴¹ Isto, str. 312.

⁴² J. Burckhardt, *Kultura renesanse u Italiji*, str. 362.

⁴³ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 314.

⁴⁴ J. Burckhardt, *Kultura renesanse u Italiji*, str. 361.

⁴⁵ Isto, str. 317.

⁴⁶ L. Pećnik, J. Sindik, *Neki aspekti antropologije žena*, str. 3.

5.3. Intelektualni utjecaj

Žene su pristupale intelektualnim pitanjima u istom amaterskom duhu kao i pitanjima političkih afera – a taj amaterizam bio je, prema La Clavieru, metoda koju su same odabirale. Bio je gubitak vremena razgovarati s njima o otkrićima, izumima, spekulacijama, pothvatima i borbama znanstvene strane života. Prema tom istom autoru, jedino za što su žene bile zainteresirane bile su ljubav i sreća; a za živjeti sretno, zar je doista bilo važno ima li žena znanje o anatomiji čovjeka ili neke životinje? Budući da prema La Clavieru žene pripisuju sve ljubavi i vjeruju kako je uspostava ravnoteže u ljudskim odnosima potrebna, isto tako vjeruju kako je njihova dužnost u intelektualnim pitanjima poticati mušku produktivnost – što će reći da je njihova jedina briga, njihova „umjetnost“ koju su morale njegovati, bila briga za muškarce.⁴⁷ Slična zapažanja iznosi i Burckhardt, koji ih, međutim, nadopunjuje izjavama kako talijanska renesansa upravo zbog tog zadatka „podizanja stavova muškaraca na novu razinu“ nije oklijevala pružati ženama jednako literarno i filološko obrazovanje kao i muškarcima.⁴⁸ Tako su se žene poput Cassandre Fedele, Vittorije Collone i Katarine di San Celo proslavile u svojim aktivnim sudjelovanjima u talijanskoj poeziji. Međutim, tu se opet može uočiti kako Burckhardtu nije promaknulo spomenuti kako je ta poezija imala „posve muškarački ton“ te da se mogla smatrati radom muškarca da imena ne bi svjedočila suprotno.⁴⁹

I drugi autori, poput Robyne Conway, Raffaele Sarti i La Clavier, slažu se kako žene izvan Italije nisu imale takvu vrstu slobode te su sve do reformacije vrlo malo istupale kao individue; iznimke su bile npr. Izabela Bavarska, Margareta Anjou, Izabela Kastiljska. Primjerice, u Francuskoj je utjecaj žene bio prihvaćen ukoliko je u svrhu kućanstva; ako su i pokušale proširiti svoj utjecaj na područja izvan kućnog praga, bile bi ograničene i primorane vratiti se u prvotni položaj te ih se tjeralo da vjeruju kako nije njihova dužnost baviti se poslovima namijenjenima muškarcima.⁵⁰ Sličan stav držali su i Nijemci, koji također nisu prepoznavali inteligenciju u ženama, samo njihove kućanske dužnosti.⁵¹ S druge strane, u Italiji se smatralo kako isti tok razvoja duha i srca koji čini čovjeka savršenim treba isto tako savršenom učiniti i ženu.⁵² Burckhardt i La Clavier slažu se u tome da se s obrazovanošću

⁴⁷ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 373.

⁴⁸ J. Burckhardt, *Kultura renesanse u Italiji*, str. 360.

⁴⁹ Isto, str. 361.

⁵⁰ R. De Maulde La Clavier, *The woman of renaissance: a study of feminism*, str. 420.

⁵¹ Isto, str. 415.

⁵² Isto, str. 361.

razvija i individualizam, jednak kod žena kao i kod muškaraca, te da su žene vršile svoj intelektualni utjecaj kroz individualna i osobna djelovanja.

Utjecaj je imao i određene rezultate. Za početak, taj je utjecaj doveo do stvaranja onoga što se može nazvati stručnom literaturom, tj. do radova namijenjenima dokazivanju opravdanosti i nužnosti ženskog upravljanja i vlasti.⁵³ Ono što je zajedničko većini takvih radova jest to što dok tvrde da su vrlo uzvišene, apstraktne i bezlične spekulacije, istovremeno su stalno usmjerene više ili manje prikriveno prema jednoj ženi posebno, odnosno svaki je povod pisanju u pozadini imao određenu žensku figuru koja je nadahnjivala autora. Primjerice, autor jedne od možda najznačajnijih knjiga u kojima se kriju začeci feminizma, kardinal Pompeo Colonna, napisao ju je za svoju rođakinju Vittoriju. Knjigu započinje tako što navodi sve anti-feminističke izjave i prijedloge, gotovo sve izvučene iz zastarjelog repertoara srednjeg vijeka – kao npr. da su žene nesavršene životinje, podređena bića, neprikladne i nesposobne za javne dužnosti, koje ne služe ničemu dobrome. Isto tako navodi kako je i u samoj Bibliji muškarac taj koji je prototip stvaranja, primatelj i davatelj života. Nakon što je iznio ove i još nekoliko drugih tvrdnji, kardinal je nastavio svoju knjigu s demonstracijama o mnogim zaslugama žena, do te mjere da je dokaze crpio čak i iz poganskih kultura – spartanske žene, sarmatijske ratnice, Amazonke, ratnice Balearskog otočja, svaka od njih sposobna za borbu kao i muškarac; licijske dame preko kojih se plemstvo nasljeđivalo; keltske žene koje su vršile funkcije diplomata i arbitara.⁵⁴ Na temelju tih dokaza on je zagovornik primanja žena u sve vrste zanimanja. On opisuje snažne žene, sigurne u sebe i ne pravi distinkciju između „muških“ i „ženskih“ karakteristika koje žena posjeduje ili treba posjedovati, kao što to La Clavier kasnije čini u sekundarnom prenošenju informacija. U konačnici, na temelju svih tih dokaza o snazi koju žene posjeduju, deklarira samog sebe nepopravljivim feministom, sve zato što je bio očaran utjelovljenjem koje je bila njegova rođakinja Vittoria Colonna. La Clavier smatra kako je važno napomenuti da su žene bile iznimno zahvalne ovakvim načinima iskazivanja poštovanja; ova vrsta literature nije bila uzaludna, jer mnogi su obični muškarci u njima pronalazili svoj put ka uspjehu.

6. ZAKLJUČAK

Možda prva lekcija u povijesti jest da istu pišu pobjednici. Uvidom u literaturu vidljivo je kako se autori slažu oko toga da su žene u povijesti bivale (i još uvijek jesu) iznimno

⁵³ Isto, str. 398.

⁵⁴ Isto, str. 399.

podcijenjene u svemu što jesu i rade, iako su većinu vremena činile većinu stanovništva. Isto je tako bilo zanimljivo uočiti kako mnoge autorice, npr. Rosalind Miles, Dubravka Peić Čaldarović i Michelle Perrot, drže stav da je uslijed distinkcije muškog i ženskog povijesnog iskustva muško iskustvo nazvano poviješću, a žene su uglavnom izbačene iz te priče, dok su muški autori imali manje suosjećanja prema takvom stajalištu prema ženama i uglavnom su tražili opravdanja za muškarce onoga doba. Uloga žene u renesansnom društvu ista je kao i u ostalim patrijarhalnim društvima koja ne nude ženama nikakav prostor za dokazivanje tko su one zapravo i koji je njihov potencijal – a to je uloga koja se odnosi na brak, rađanje djece i vođenje kućanskih poslova. Brak se smatrao važnom ulogom u životu žene te onima koje nisu bile udate nije bilo dozvoljeno živjeti samostalno. Društvo je osiguralo da takve žene žive u kućanstvu muškog člana obitelji ili su bile poticane da se pridruže služenju u samostanu. Sve žene bile su definirane u odnosu na muškarce (kćer, supruga, udovica), njihov ugled i čast pripadali su muškarcima te je iz toga lako izvući zaključak kako nisu imale samostalnosti u onome što su radile, niti su mogle za početak birati što će uopće raditi. Kada je riječ o obrazovanju, renesansa je donijela nov način razmišljanja o ženama. Prema vjerovanjima srednjega vijeka, znanje je u suprotnosti sa ženskošću. Budući da je sveto, znanje je privilegija Boga, a i muškarca, njegovog izaslanika na zemlji. Zato je Eva počinila najveći grijeh – ona, žena, željela je znati; podlegla je sotonskom iskušenju i zbog toga je bila kažnjena. Religije (Knjige (judaizam, kršćanstvo, islam) Sveto pismo i njegovo tumačenje povjeravaju muškarcima. Međutim, u renesansi se javlja ideja kako je za blagostanje obitelji, ali i možebitno cijele jedne generacije, važno uputiti ženu makar u osnove čitanja i pisanja. Muškarci su se bojali kako bi obrazovana žena preuzela njihovu moć u društvu, te su stoga žene, ukoliko su htjele da i njihove ideje budu viđene, uglavnom morale djelovati neizravno. Iz tog je razloga mnogo žena bilo optuženo za iskorištavanje svoje pozicije kako bi obmanule ljude i time stekle korist. Unatoč tome, upravo je u razdoblju renesanse bilo najviše ženskih vladara nego u bilo kojem drugom razdoblju povijesti te je renesansa dala općenito najveći broj značajnih ženskih osoba koje su mijenjale tijek povijesti, poput Katarine Sforze, Lucrezie Borgije, Isabelle d'Este i njima sličnih.

7. POPIS LITERATURE

1. Arnold, Kayla, *Fashion and Self-Fashioning: Clothing Regulation in Renaissance Europe*, „Sound Ideas“, Summer Research, University of Puget Sound, 2011.
2. Burckhardt, Jacob, *Kultura renesanse u Italiji*, Prosvjeta, Zagreb, 1997.
3. Conway, Robyne, „The place of women in Renaissance Italy and women's opportunities for makinf a life of their own“, preuzeto 14.08.2014. s http://www.academia.edu/5490471/The_Place_of_Women_in_Renaissance_Italy_and_Womens_Opportunities_for_Making_a_Life_of_their_Own
4. De Maulde La Clavier, René, *The woman of renaissance: a study of feminism*, G.P. Putnam's Sons, New York, 1900.
5. Johnson, Paul, *Renesansa: kratka povijest*, Alfa d.d., Zagreb, 2008.
6. Maxwell, Kathleen, *What Makes Her Beautiful? – Feminine Beauty Standards in Renaissance Italy*, Honors Thesis, American University, 2008.
7. Miles Rosalind, *Tko je skuhao posljednju večeru? : ženska povijest svijeta*, Europapress holding d.o.o, Zagreb, 2009.
8. Pećnik, Lana; Sindik, Joško, „Neki aspekti psihološke antropologije žene“, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, vol. 4, no. 2, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 2013.
9. Peić Čaldarović, Dubravka, „Teorijski aspekti historije žena i ženskih studija“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, vol. 29, no. 1, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1997.
10. Perrot, Michelle, *Moja povijest žena*, Ibis grafika, Zagreb, 2009.
11. Sarti, Raffaella, *Živjeti u kući: stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500. – 1800.)*, Ibis grafika, Zagreb, 2006.
12. Simonić, Ante, *Civilizacijske razmeđe znanja: misterije kulture tijekom povijesti*, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2000.
13. Women in the renaissance, preuzeto 15.08.2014. s http://web.clark.edu/afisher/HIST252/lectures_text/women_%20Renaissance.pdf